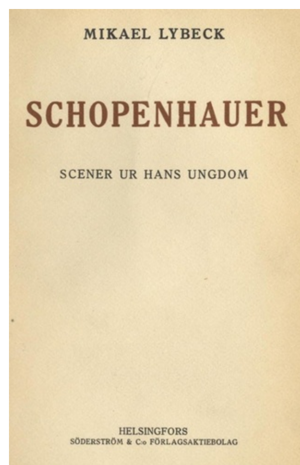

MIKAEL LYBECK

SCHOPENHAUER

SCENER UR HANS UNGDOM

HELSINGFORS SÖDERSTRÖM & C:o FÖRLAGSAKTIEBOLAG

HELSINGFORS 1922 J. SIMELII ARVINGARS BOKTRYCKERI A.B.

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk har hämtats från **Nationalbiblioteket i Helsingfors**. Det anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i januari 2014 av Bert H.

SCHOPENHAUER

Ich glaubte tief in seinem Herzen die Zuckungen eines ungeheuren Schmerzes gewahr zu werden, welcher die Erinnerungen an eine furchtbare Epoche seines Lebens zu begleiten schien.

J. G. Quandt (1819) om Arthur Schopenhauer.som ung, d. v. s. hans utseende och dräkt: se L. S. Ruhls porträtt, återgivet i Ludwig Schemanns Schopenhauer-Briefe. Som gammal: stålsticket i Wilhelm Gwinners Schopenhauers Leben.WEIMAR — EN VÅRDAG 1814.

ARTHUR SCHOPENHAUER vid tjugusex års ålder;

filosofiedoktor.

» SCHOPENHAUER som gammal. En vision.

Hans mor JOHANNA, flnkefru, författarinna.

» snart sjuttonåriga syster ADELE.

» studentkamrat JOSEPH G ANS.

FRIEDRICH MULLER, adopterad: von Gerstenbergk, tjfinsteman vid Geheime-arkivet.

Madame SOPHIE DUGUET, fransyska, förestår fru Johannas hushåll.

*

1. Arthurs rum hos modern. Eftermiddag.

2. En stund senare; fru Johannas lilla, komfortabla

salong: »Das The-Zimmer».

3. Följande natt; Arthurs rum.Eftermiddag. Arthur Schopenhauers rum hos modern; möblerna fä men gedigna.

Till vänster en säng. Pä väggen pistoler och en fäktsabel, till bands nära huvudgärden.

I fonden två dörrar, båda stängda, mellan dem en soffa, framför den ett »klassiskl anlikt», runt bord samt ett par lfinstolar. Ovan soffan ett portråtl av Goethe.

Till höger fönster, en med papper belamrad skrivpulpet, bokreoler, byst av Sokrates.

ARTHUR sitter framåtlutad i soffan — en ung man, kraftigt byggd och dock smårt, gestalten under medellångd. Djuptliggande ögon, nágol långt från varandra, blicken sfillsynt skarp, pannan mfiktig, upptill skymd av nedfallande askblonda lockar, och i svag vinkel mot den en rak, jåmnbred näsa. Han är slätrakad, bär icke som tidigare små mustascher. Ansiktsuttrycket våxlar mellan slelt-ironlskt, stundom högståmt lugn och ytterst livligt minspel. Gesterna korta, häftiga.

ADELE

står vid del ena av fönstren och blickar ut. I-fing och gånglig, med smala skuldror, håret ljusbrunt, ögonen ut-stående, överlflppen så kort att de stora, vftglfinsande framtånderna synas. Kantiga rörelser, mjuk, behaglig röst. Vardngsklädd som brodern.

Hon vänder sig om —

Det slår mig, Arthur: trots olikheten i uppfostran och livsintryck .. . och det att jag är kvinna, trots allt häpnar jag ibland över hur påfallande våra naturer likna varann. Så i gott som ont. Jag har din fasthet, jo jag har den . . . och är stolt som du, tål inte andras påverkan. Tyvärr drivs jag därigenom ofta till ovänligheter både mot mamma och Gerstenbergk.

ARTHUR

suger på en halvrökt cigarr, lågger bort den. Slä mman stark.

Säg Muller, jag ber, Müller så här oss emellan, för resten adopterad von Gerstenbergk — imprime cela dans ta mémoire, Adèle! Vår konvenanskunniga mor kallar ju honom nästan alltid vid fadersnamnet, hans »författarnamn», haha, på tu man hand heter han säkert: Friedrich . .. »min Friedrich». En snygg .. . hyresgästi

Paus.ADELE

undvikande

Ni män ... (hastigt) det slår mig .. .

ARTHUR

— säg för omväxlings skull att det faller dig in.

ADELE

Ack Arthur, give Gud att du inte har något svek på ditt samvete! ... du som alltid talar sanning, jag vet det. I går omnämnde du en ung flicka, vad du berättade gjorde mig ont. . . också tonen, du har väl iute ... bedragit henne?

ARTHUR

leende

Det är knappast troligt, ja inte ens tänkbart. Je l'assure. (Knäpper ihop händerna som i åkallan.) O kvinnodyrkan, du härligaste blomma av kristligt germansk dumhet, du har gjort kvinnorna så arroganta och hänsynslösa att man stundom kommer att tänka på de heliga aporna i Benares somi medvetandet om sin helighet och okränk-barhet tillåta sig vad som helst. Amen.

ADELE

Fy Arthur, vilket plumpt skämt!

ARTHUR

Alltså ett annat faktum, lika allvarligt: utan sinnlighet har jag aldrig älskat någon kvinna. Undantagandes dig.

ADELE

brister ut i skratt

Narraktiga mänskal Och om jag inte vore din syster? Skulle du då ...?

— ånej, det iinns ju så mänga, många unga flickor som stå högre än jag, ni män finner lättare tie hustrur än vi en man.

ARTHUR

Tie hustrur, haha, vilket fruktansvärt perspektiv! (Stryker håret ur pannan.) Nej nej nej, mitt liv är tänkande och måste förbli •«* det, får inte offras på äktenskapets altare. Den enda förmånen vore omvårdnad pågamla dagar, men inbillar du dig att öm omvårdnad kora vår far till del under hans sjukdom så tar du miste. Och dessutom: ingen kvinna bleve lycklig med mig, jag som helt uppgår i min tankevärld och däremellan lider av ett så svårmodigt lynne. Filosofen bör råda över sin dag själv.

ADELE

Du tror då inte att lyckan i ett hem är det skönaste vår tillvaro har att skänka oss?

ARTHUR

Ett hem, vad som menas med ett hem .. . det känner jag föga till, uppriktigt sagt.

ADELE

Och kan undvara det?

ARTHUR

Måste kunna.

ADELE

Helt lös från andra kan du ändå inte slita dig, du må rycka i kedjan hur mycket du vill.ARTHUR

långsamt

Anser du verkligen ... att jag har ett... hem?

ADELE

Skulden är främst din egen — jo jo oftast, Arthur! Med ditt gränslösa övermod försonar jag mig aldrig, ditt hån som bara gör mänskorna avogtsinnade mot dig — å, jag förstår nog: ju större antalet fiender desto större seger, desto större anledning att yvas. Men striden, striden ökar din bitterhet, jag har länge märkt det. . .

ARTHUR

— förlåt ett avbrott, ma chère I Det är nämligen särdeles klokt att i tid rotfasta hos sig den övertygelsen att man ramlat ner på en jord som nästan uteslutande befolkas av moraliskt och intellektuellt er-barmliga väsen, till vilka man inte hör ... och vilka man på allt vis bör söka undvika. Personlig beröring med dem är absolut inte min

skyldighet, men väl att efter förmågasprida upplysning när så ske kan. De få goda och visa må man uppskatta, ja ära, i den mån de tyckas en förtjäna det.

ADELE

Så du talarl

ARTHUR

Jag ber till gudarna, jo jag gör det ibland, Adele, och har det oaktat mod alt svära dem evigt hat om de ämna förfara med mig på samma sätt som mänskorna behandla varann inbördes.

Plötsligt, till synes oförmedlat

Men vad den tiden går, stora barn, tänk att du fyller sjutton är i junil Kära syster!

ADELE

rodnar, rörd av tonfallets värme

Ja och ändå vet jag så lite — men säkert är det bäst så, mycket vetande klär oss kvinnor illa. Säger man. Att jag bland främmande bjuder till att inte förråda min okunnighet är ju ursäktligt.ARTHUR

Muller förråder gärna sin okunnighet, han vet ingenting bättre. De flesta professorer likaså.

ADELE

Tro mig, Arthur, den stund kan komma då du behöver dem som du nu förhäver dig över.

ARTHUR

kort

Aldrig kommer den stunden.

ADELE

fram till brodern, lägger handen på hans axel

Inte så bitter och ofördragsam! Så föraktfull.

ARTHUR

Gå och sätt dig, Adelel

ADELE

drar sig tillbaka, tar plats vid skrivpulpeten

O att jag kunde vara dig till åtminstone en liten smula glådje\ . . . om inte gagn ... därför kom jag hit.ARTHUR

Jo du kan låta bli att röra vid mina papper, till exempel.

ADELE

lyder mekaniskt, helt upptagen av sin egen tanke

Goethe sa en gång . .. och som t av vad han sagt mig kommer att genljuda i min själ så länge jag lever! . .. han sa att det i mitt väsen finns någonting som alla genast inåste ha känning av, någonting... rogivande ... vad jag blev outsägligt gladl Jag som uppgivit allt hopp om en sådan möjlighet.

Paus.

Nu hör du inte på mig.

ARTHUR

Åjo — Goethe, sa du.

ADELE

Mot mig är han nästan som en far!

ARTHUR

Ja du kan med skäl anse dig som ett av hans ordinarie skötebarn, (i.utar sig bakät isoffan.) I förrgår var jag igen hos honom, kallad till honom — det är inte bara läran om färgerna vi avhandlar, ånej, också filosofiska problem. Men för närvarande sysselsätter politiken hans tankar mer än annars.

ADELE . ivrigi

Och vad som nuförtiden sker i Europa anser han vara en naturlig följd av råheten som allltner griper omkring sig.

ARTHUR

Råhet kommer det att finnas i alla lider. Liksom dumhet, världen är dum, dum, det mänskliga eländet omätligt.

ADELE

Goethe sa en gång ...

ARTHUR

— nog nu, Adele, honom tar jag inte med i räkningen vid fastställandet av mina planer, rätt snart skiljas våra vägar: min är ensamhetens. Han lyfter upp till sig änden ena, än den andra . . . pour un moment . . . och så låter han dem falla. Och motsägelser tål han inte. Men lovat vare hans namn i all evighet!

ADELE

Kanske kommer han i afton, det är ju torsdag.

ARTHUR

Ah, oui: le cercle littéraire de notre mère plaisantel Hennes Almanach-esprit gör sig förträffligt vid tebordet... i den med »estetik» mättade luften. Där all sund känsla förtorkar. Vilken ensidighet, vilken konstlat uppskruvad bildning .. . och inte sällan: vilken bullersamt frivol ton!

ADELE

Men Arthur då... Goethe är ju med!

ARTHUR

Javisst ja, han sitter i sitt hörn vid det för honom reserverade bordet och ritar ... ritar. Han ritar. Fantasilandskap. Och lyssnar med ett halvt öra. Eller roar sigbarnsligt med att klä ut era elastiska ungmöformer i sina brokadvästar.

Egentligen förvånar det mig att han kommer hit.

ADELE

Varför det? Du glömmer alt mamma var den första som tog sig an hans fru, gjorde sällskapslivet lättare för henne.

ARTHUR

Säll-skaps-livet: också en form för liv! Haha. Vad som gör att mänskorna inte kunna fördra ensamheten är deras väsens monotoni, den blir dem outhärdlig, ergo behövas alltjämt yttre irritament och naturligtvis det starkaste som genast finns till hands, jag menar: genom sina likar. En hel personlighet är i sig själv en enhet och kan undvara andra.

ADELE

Ja men ... Goethe önskade det och är tacksam, fru Christiane var verkligen övermåttan generad i början ...

(skrattar) menmamma tyckte med rätta att när han givit henne sitt namn så kunde vi andra ge en kopp te.

ARTHUR

För mig är det i alla fall en hop filistrar. Kring det enda och lysande undantaget, nu sen Wieland är borta. Och den gode Fernow.

ADELE

Arlhurl ... de bästa huvudena i Weimar, ja kanske i hela Tyskland, det är inte bara mammas åsikt. (Gåcknnde) Kom ihåg ditt skryt soin gymnasist.. . över att du umgicks på jämlik fot med »comtesser och baroner». Mamma nämnde nyligen att du ansågs som en mycket märkvärdig personage i den krets som omgav dig under skoltiden. Elt slags celebritet.

ARTHUR

Gyckel från min sida, ingenting att minnas.

ADELE

Det kan du ha rätt i.ARTHUR

vfinllgt men med tonvikt

Jag har alltid rält, lägg det på minnet, Adele. En gång för alla.

ADELE

Misstag, käre Arthur!

ARTHUR

leende

Vill du att jag berättar dig någonting annat värt att minnas? I Dresden, på genomresa — en dag när jag kom från Zwinger-orangeriet och bar en blomma i knapphålet utbrast en bekant dam som mötte mig: Herregud, ni blommar ju, min herre!

ADELE

Vad är det för märkvärdigt?

ARTHUR

Till svar gav jag: Ja hur tror ni träden skulle kunna bära frukt om de inte blommade? Frukter... utan att ha blommat.ADELE

efter att ha vfintat p& fortsättning — förvånod

Nå? Är där nägonling underförstått? Vad menar du?

ARTHUR lågt men fanatiskt

Jag ämnar visa att det är möjligt. Jag ämnar visa att man kan det.

ADELE

Nu förstår jag dig inte.

ARTHUR

Men bildspråk förslår du. — Ibland.

Beser sig, gftr ett par slag över golvet.

Blomningen . . . det är så alt säga poeternas sätt att se. De få verkliga poeternas. Eller (ett flyktigt smäiöje) om du nödvändigt vill det: blomningen är kvinnan förbehållen . . . en kort lid .. . och sen för henne livslyckans symbol,

den »hemmets» lycka du finner så skön, den som jag varken prövat eller strävar efter . . .

ADELE

— utan övermodigt stöter ifrån diglARTHUR

oberörd

Hos tänkaren däremot, den borne tänkaren, hos honom övergår växlkraflen direkte i tanke. Och tanken är fruktbildning kring sin kärna.

Stannar mitt på scenen.

En dikt, den dikt som blommar ... ja redan genom känsloutbrottet skapar den åtminstone skenbart ett visst samband mellan sin upphovsman och mänskorna, låter honom för en stund glömma hur föga verkligheten motsvarar idealet. Vetenskapen, min vetenskap har med känslor ingenting att skaffa, den lever i tankarnas värld, i forskning ... ett ändlöst eftersinnande som isolerar. Sanningssökandet isolerar.

Tar sig om pannan.

Här, har inne . . . (ögonen halvslutna under hopdragna bryn, var ansiktsmuskel i spänning) här inOg-

nar ett verk ... ett filosofiskt system som ingen hjärna förut fogat samman, nytt i ordets hela betydelse, etik och på samma gång melafysik ... ett underbart vardandesom långsamt fortskrider, jag vet inte själv vad som först blivit till, vad senare, men det blir till. . . som barnet under moderns hjärta . .. och jag förnimmer det och säger som en moder säger: jag är med livsfrukt välsignad.

ADELE

i en viskning, ett ofrivilligt utbrott

Arthurl .. . Arthur!

ARTHUR

Och sen . .. framdeles .. . jag vet det, ser det för mig: filosofien är för banbrytaren av min art som en vandring i de svårtillgängligaste alpregionerna, (stuia) Ack jag glömmer aldrig vilket intryck Montblanc gjorde på mig i min barndom! ... jag bad föräldrarna om att bli lämnad ensam kvar i Chamouny när vi skulle därifrån, (ögonen vidgade, alltmera lysande.) Det gäller att viljO, vilja . .. oemotståndligt, dämoniskt... för ju högre man kommer desto brantare blir stigningen, desto ödsligare allt omkring en.Den som vågar sig dit upp får ingen svindel känna, aldrig blicka tillbaka på vad han nödgats överge, allenast ha målet i sikte.

O ensamhet — höga, iskalla ensamhet! Men till sist ser han världen lågt, lågt under sig.

Paus.

ADELE

Och vågar du. .. vågar du ett sådant försök . .. till det priset?

ARTHUR

Vi är inte till för att njuta, vårt liv har ett moraliskl ändamål, allt ont är vår skuld som vi genom lidande, ja död måste betala.

Igen paus.

ADELE

Stackars vårt liv! Och om det finns ett annat. . . bortom döden ...

En knackning på fonddörren till vfinster. ARTHUR

rycker till, ansiktsuttrycket förändras med ens. Retligt

Entrez!MADAME SOPHIE DUGUET in med ett brev som hon räcker honom.

Voilà — pour vous, monsieur Arlhur.

ARTHUR

efter en hastig blick på kuvertet

De ma mère, il paraît.

SOPHIE

Mais oui.

ARTHUR

Elle est à la maison?

SOPHIE

Oui, monsieur. C'est bien jeudi. (c,fir.)

ARTHUR

står i tankar — plötsligt

Merci, madame. (Ler) Jaså hon gick. Ja vår mor och jag meddela oss numera skriftligt med varann ... i affärer. Alltså är det affärer. Låt oss se —

Han tar plats vid bordel framför soffan, bryter brevet och låser under tystnad, sedan högt och med spefullt inskjutna anmärkningar.

Hör för roskull: Huru glad vore jag icke, om jag kunde betrakta dig och din vän sommina gåster! Fordrar du emellertid alt för honom, Joseph Gans, få betala detsamma som för dig själv . . .

Avbryter sig, mumlar orden otydligt medan han låser vidare — fortsfltter högt

— dessutom fann jag det önskvärt att du under en något längre tid lärde närmare känna mitt levnadssätt för att icke föra med dig en fullkomligt falsk föreställning . . .

Briljant, alldeles utsökti Hon tror att jag är blind. (Fortsätter) Tillika tänkte jag att det vore nyttigt för dig att en gång igen bo i familj, ehuru en mor förvisso handlar oklokt i att ha gemensamt hushåll med sin fullvuxne, ekonomiskt oberoende son. Obegripligt är mig varför du anser bandet mellan oss vara avslitet. Må blott tillfällen till deltagande yppa sig, och du skall finna att varken jag eller Adele stå likgiltiga, redan vår beredvillighet att låta din israelitiske vän bo hos oss och intaga sina måltider vid vårt bord, redan den borde ha varit övertygande nog. Jag visar dig således icke på dörren, kåre Arthur —(nickar åt systern) käre Arthur — en sådan tanke kunde aldrig falla mig in, därtill fordrades att du skulle uppreta mig i ännu högre grad än du ofta gjort. (Han biter Ihop tånderna. Paus.) Men når du alltså framdeles kan bestämma tiden för din avresa, i millen eller kanske början av maj, sd underrätta mig, det hastar ju icke. Muller tränger på inget vis undan dig .. .

— vill du läsa själv, Adele, här står verkligen: Muller tränger på inget vis undan dig. (Fortsätter) De där pinsamma uppträdena er emellan ha vi ju tillräckligt diskuterat, jag var icke nöjd med dig, icke heller med honom, jag medger det, men han har erkänt det oråtta i att så förlöpa sig i min närvaro och bett om ursäkt, därmed är den saken bilagd. Hat hyser han icke till dig, åven i sd måtto är han rättvisare än du, och för resten generar du honom alls icke.

ADELE

Sluta, Arthur! Jag vill ingenting mer höra.ARTHUR

viker ihop brevet och gömmer det i barmfickan — mumlar

Och för resten generar jag honom alls

icke . . . (springer upp, det rycker konvulsiviski i hnns kinder och axiar) ja så här kan det ju omöjligt fortfara, det inser du nog.

V&ldsamt upprörd.

Å, hur väl förslår jag inte Heinrich Floris Schopenhauer, vår far ... vad han måtte ha lidit! . .. tills han valde alt frivilligt gå bort ur livet. För det gjorde han, det är min övertygelse. Han, en kraflnatur, en man med stor intelligens, stor viljestyrka, vidsträckt inflytande ... och så ansedd ... ofta sträv visserligen, ja hård mot sin son ibland, överretad som han var, men god, god, kärleksfull och god i sitt hjärtas innersta. Ständigt påminde han mig om att gå rak, i det låg en symbolisk mening, Adele, och aldrig glömmer jag hur han sdg på mig när han trodde att jag inte märkte det. Med en sådan underligt skygg och återhållen . .. ömhet. Vår mor däremot,vår mor har för länge sen glömt, glömt ... honom som hon har att tacka för allt.

Systern sitter nedböjd, med hftndema för nnsiktet.

Och för vems skull? (Korta, häftiga gester) Jo en herr... en herre som är knappa åtta är äldre än hennes soni Georg Friedrich Konrad Ludwig Muller, adopterad von Gerslenbergk, anställd vid Geheime-arkivet, på lediga stunder en Musernas älskling, haha, novellsnickare, rimsmed, pennsprätt, och vad ännu värre är: en sällsynt liten och vulgär själ. Gemen ... så att han borde hudstrykas. Varenda mänska i staden vet ju . . . (stampar) det pinar mig, Adele, gör mig ursinnig att du ska nödgas bo tillsammans med en sådan en . . . och under sådana förhållanden!... men Johanna Henriette Schopenhauer umgås ju bara med män . . . förtroligt. Fru »hovrådinnan»! . . . haha .. . den titel hon fått för att vara presentabel vid hovet.

Paus.ADELE

ulan att lyfta blicken, rösten darrar

Mot mig är hon en kärleksfullt omtänksam mor, Arthur, och jag kan inte hjälpa det: jag ryser vid tanken på att kanske en gång nödgas lämna Weimar . . . och Goethe! Låt vara att mannen du talar om är osympatisk, också mig osympatisk. I högsta grad.

ARTHUR

torrt

Jaså.

Drar länstolen till vänster lite fr&n bordet och sätter sig. Tiger nftgra ögonblick.

I hjärtat, Adele, i hjärtat har mänsko-värdet sin rot, inte i huvudet, livets mål är moraliskt, jag upprepar det. Hjärtats godhet övergår till och med geniet i betydelse, med fullkomlig godhet kan ingenting jämföras. Och i sista instans är viljan det avgörande — den har jag i arv efter min far. Tyvärr också ett annat arv . . .

ADELE

— du menar . ..?ARTHUR

bakåtlutud mot ryggstödet

Vad ångest vill säga ... det vet du lyckligtvis inte. Men jag vet det, jag: anfall av dödande ångest, redan som sexåring hade jag dem, ännu oftare vid nitton-tjugo års ålder, kanske närmast beroende på afTek-tionen i örat, mitt vänstra öra, jag undergick ju en operation i Hamburg som du minns. Syn- och hörselhallucinationer... i nattstillheten stegrade till det otroliga. Av min fantasi. Och så gott som var gång efter stark själisk upphetsning på dagen. Du ser vapnen där borta, dem har jag alltid till hands, det lugnar i någon mån.

ADELE griper sig för bröstet

Mig skrämmer det, Arthur!

ARTHUR

Förlåt, då bör jag avbryta . . .

ADELE

— nej nej fortsätt! Jag ber dig.ARTHUR

Nåväl, du ska få höra. För ungefär fem, nej sex är sen . . . natten mellan den 7 och 8 september . . . jag såg vår avlidne far stiga in i milt rum. Lika tydligt som jag nu ser dig. Han höll ett ljus i ena handen, skyddade lågan mot luftdraget med den andra. Jag var klarvaken, fullkomligt redig och vaken.

Systern pressnr ihop lftpparna för att kunna behftrska sig.

Hans höga, kraftiga gestalt... den stora munnen, den energiskt framskjutande hakan . . . hans sätt alt gå, var gest han gjorde . . . alllsamman såg jag livslevande tydligt. Och jag tilltalade honom, en fråga tror jag, vilken minns jag inte mer ...

ADELE

v&gar knappt andas

— och svarade ... sa han något?

ARTHUR

sitter med ögonen slutna. Entonigt

Han sa: »Se till att du håller ordning i din kammare och dina kläder rena ochhela — och i franska och engelska språket bör du flitigt öva dig, det kommer en blivande köpman väl till pass. Men framför allt, Arthur, vill jag att du lär dig läsa i Världens Stora Bok. Gud vare med dig. Adjö.» (Ett förvridet löje.) Det och mycket mer har han skrivit i många och långa brev dem jag tacksamt bevarar, således finns det ett slags naturlig förklaringsgrund.

ADELE

Och sen?

ARTHUR blicken uttryckslöst stirrande

Ingenting. Visionen var borta med ens. Som när man blåser ut ett ljus.

Nu öppnas dörren till höger och

JOSEPH GANS tittar in men stannar på tröskeln. Ansiktstypen icke alltför utpräglat judisk. Han bugar sig —

Jaså . .. ursäkta, jag visste inte . . .

ARTHUR

rösten fortfarande dfimpad

— men jag vet, jag. Varför du infinner dig. Vad du åstundar.

Sitt ner och vänta, högtärade.ADELE

till brodern, i det hon reser sig

Nej nu måste jag gå, jag har stört dig alltför länge. (Varmt) Tack för i dag, Arthur 1

ARTHUR

likasom uppvaknande — häftigt

Säg vår mor att jag om en liten stund vill tala med henne.

Systern nickar till avsked och lämnar dem.

GANS

har förblivit stArnde nära dörren, sm&ler

Alltså — jag behöver inte iklä min anhållan språklig dräkt?

ARTHUR

Nej.

Stiger upp och går till skrivpulpeten, sfitter sig, drar ut en låda.

Böckerna köpta följaktligen?

GANS

Ja.

ARTHUR

plockar fram silvermynt ur en skinnpung och lägger dem 1 stapel.

Här är att likvidera med. Tjugo gulden.Tusen lack.

ARTHUR ögonen plirande

Nå — du går väl på teatern?... mitt förslag vid frukosten, har du kanske glömt det? Stycket för oskuldens talan och din moral tarvar putsning.

GANS

Ack låt mig slippa! Jag tänkte i kväll . ..

ARTHUR

— je comprends. (Godmodigt-ironiskt) Igen en bekräftelse på att allt i naturen har sin egen vilja ... allt, det må vara hur obetydligt som helst. Sitt eget väsen. Som helt liten kastade jag min ena sko i ett stort fat med mjölk och befallde den att kravla sig upp ur det. Inte heller den lydde mig.

Gans brister ut i skratt.

Nå — och fickpengar?Inga.

ARTHUR

Ergo tie gulden till. (Räcker dem..)

GANS

Ergo femhundra tack till. Som vän och välgörare är du inte alldeles tokig.

ARTHUR

En omgång kläder har jag dessutom lovat dig men med dem måste det anstå tills vidare.

GANS

Gärna. Hur heter det i er Codex Religionis: titta för roskull på liljorna, de spinna inte, ännu mindre väva de — och ändå var Salomo näppeligen klädd som jag.

ARTHUR

instämmer torrt

Föga sannolikt. (Skjuter igen lådan.) Törs man så spörja vart du i kväll ämnar tavägen? . . . för dig stupar den nuförtiden ovanligt brant mot värdshuset. Zum Ele-phanten, förmodar jag?

Den andres min lustigt skuldmedveten.

Är hon kvar där . . . Fanny?

GANS

Ja gudskelov. Hon har ofta frågat efter dig.

ARTHUR

Oändligt förbunden. — Och nu några visdomsord på köpet: driften, du vet.. . sinnligheten . .. kan särdeles småslugt anlägga en mask av objektiv beundran oaktat den är ett mycket subjektivt behov, ingenting annat. Eller egentligen ett kval. . .

GANS

— men ett ganska angenämt när det lindras.

ARTHUR

ser upp

Har du själv funnit på den lösningen?GANS

slår blygsamt ned ögonen

Ånej — vi var två om det.

ARTHUR

drar pä munnen

Jaså. Ditt svar bestyrker min egen erfarenhet: själskrafterna ha i regeln sin största intensitet just när vällustbegäret är som starkast. Och däremellan ... hur är det med dina själskrafter däremellan, Joseph Gans? Gör du bruk av dem?

GANS

Jag håller en viss måtta.

ARTHUR

I dag talar du sanning åtminstone.

GANS

Man bör spara, livet är ju långt.

ARTHUR

Säg hellre för kort. .. om man vill hinna uträtta något, något av värde. Hur inne-hållstomt det kan gestalta sig, hur erbarm-ligt tid och krafter gemenligen användas slår mig i synnerhet när jag ser en varelse vilkens uppgift är att... passa upp migl (Fnyser.) Ja ja, livet är en kinkig sak, jag har föresatt mig att tillbringa mina återstående dagar med att övertänka det. (Ändrar plötsligt lon — djupt allvarsamt) Till OCh med för den bästa och möjligast lyckliga mänska är det en enda rastlös, ändlös kamp. .. utan seger. Ro, fulländning, absolut enighet med sig själv når ingen.

Gans tiger.

Har jag berättat dig att Wieland i början avrådde mig från all studera filosofi. Det är inget solitt fack, sa han. Och Wieland var ändå en klok karl, en sällsynt klok karl.

GANS

Han korrigerade ju sin åsikt vad dig beträffar . .. nämnde du. Spådde han inte att du skulle bli en stor man?
ARTHUR

trött — bläddrar i ett manuskripthfifte

Det beror bara på om jag får vara i fred.

GANS

Jag förstår. Och ska hälsa Fanny.

Komiskt-respektfullt på tåspetsarna in i sitt rum. Arthur sitter kvar, pannan iutad mot hånderna.2En stund senare. Fru Johanna Schopenhauers lilla, komfortabla salong: »Das The-Zimmer».

Möblemanget av mahogny, den största gruppen kring ett stort, ovalt bord till vånster. På samma sida men lAngre infit: öppen dörr till entré-rummet.

I fonden tv& fönster, mellan dem ett konsolbord under en hög spegel, pft den gröna marmorskivan en pendyl och smA konstsaker. Fönstren ha sidcndrapcricr.

1 bortre hörnet till höger Annu ett bord, litet och fyrkantigt, omgivet av stolar. XArmare förgrunden bl. a. en byrA, Aven den med konstsaker.

PA vAggarna: tavlor — porträtt, också miniatyrer, land* skap, o. s. v. Dessutom lampetter.

Skymningen faller långsamt.

Åtföljd av MÜLLER VON GERSTENBERGK inkommer

FRU JOHANNA

bArande ett par ljusstakar av silver. Trots sina 47 är är hon Annu ganska ungdomlig, bar stora, smfiktande ögon och en sinnlig mun; det lAtt grånade håret uppsatt i lockar enligt tidens mod. Gestalten liten men fyllig, vånstrahöften en smula missbildad, utstående, rörelserna det oaktat graciösa. Redan i aftontoalett — dekolleterad, pärlband om halsen.

Hon berättar ivrigt

— och när jag med Heinrich Floris, min man, avlidne man, Ärlhurs far, ja och Adeles . .. (skrattar) jag blir för vidlyftig — alltnog: när jag med honom var i Frankrike våren . . , 1804, i Bordeaux, vi åt krabbor, jättestora humrar, läckra sjötungor, havs-spindlar — där hade man rikt urval må du tro, ett sannskyldigt paradis för en tysk husmor. Men vitlöken förföljde oss överallt, i synnerhet under fastan en med olja och lök tillredd stockfisk, du vet... lorsk, hackad , .. »morue à la provençale».

Ställer stakarna pä hörnbordet och känner efter att ljusen stä stadigt.

Nu ska jag bara gå efter ritsakerna — har jag nämnt det, Friedrich: arrangemanget med det här bordet är egentligen Meyers påhitt?

MÜLLER

i sällskapsdräkt. Läng, mager, misslynt.

Jo du inpräntar det hos mig var torsdag.JOHANNA

tyst ett ögonblick, ser kisande på honom från sidan.

Vad fattas dig? Har du råkat Arthur?

MOLLER

Nej.

JOHANNA

Jag har sagt upp honom och hans vän — det vill säga pensionen. Är du nu till freds?

MÜLLER

Bra. Då kan jag igen äta här nere.

JOHANNA ett spänt drag vid munnen

Var inte så säker! I alla händelser först när håda ha rest, jag lovar ingenting, de få bo kvar tills vidare.

MOLLER

Så-så. (Grimas.) De få bo kvar tills vidare, så-så. (Tuggar lfippama.) Någon lär ha undrat om inte Goethe kunde förmås att medla mellan dig och din .. . nybakade doktor. Vad tror du?JOHANNA

Aldrig!... i sådant blandar han sig aldrig. Och jag vill det inte ens, jag skulle strax avböja ... artigt men bestämt. Med Arthur är det mig komplett omöjligt att leva harmoniskt.

MÜLLER

Det förstår jag.

JOHANNA

Han är en — jag en annan. (Hastigt uppklarnande) Ack den Goethe! Vilket underbart väsen, min förvåning bara växer, hur stor och god är han inte! Och evigt ouppnåelig, jag är nästan rädd för honom, var gång blir jag lika altererad när han träder in, det är som vore han en högre natur än alla de andra. Och det är han ju. Onekligen.

MÜLLER

Den gamla visan I Jag älskar inte Goethe, mänskan Goethe, och han för sin del älskar i grunden ingen annan än sig själv.JOHANNA

Friedrich . . . vad säger du!

MOLLER

Det jag tänker.

JOHANNA

Låt då hellre bli att tänka. (Skrattar.) Eller tänk i någon mån förnuftigt.

MOLLER

Yttrandet kunde vara din egenkäre herr sons.

JOHANNA

Varför nu så retlig igen, gör jag inte allt vad jag kan för dig? Du bör visa tacksamhet, Friedrich, jag har ledsamheter nog för din skull. Ja det är inte för mycket sagt.

MOLLER

Ibland är du helt konstig att förstå.

JOHANNA ordnar spetsarna kring urringningen.

Bjud till i alla fall, min vän. Goethebrukar säga att vad man inte förstår ... det äger man inte.

ADELE in. Sålter sig vid salongsbordet till vånster, iakttar och lyssnar, till synes oberörd.

MULLER

Goethe, din Goethe . . . (fru Johanna gör honom med ett diskret litet tecken uppmärksam på Adeles närvaro)

ah, varför så avsides, mademoiselle? ... emellertid ... vad jag ville framhålla: Goethe han anser sig tydligen för . .. för upphöjd, han nedlåter sig inte ens till det allra minsta lilla erkännande. Och ändå skulle ett enda ord av honom . . .

— nåja, för resten är ju hela min levnadsbana förfelad.

JOHANNA

Och det upprepar ni gång på gång, dag efter dag, Muller! Långsamt avancemang .. . kantänka! ... ni som fått sångens gåva i ersättning, ni som givit oss så mången skön diktl Inte sant, Adele, är det inte sant vad jag säger?
MOLLER

Men likafullt låtsar Hans Excellens Goethe som om jag inte skrivit en rad, talar aldrig med mig. Mina Kaledoniska Berättelser . . . han ignorerar dem fullständigt. Dina (rättar sig) era Minnen från Englandsresan har han berömt.

JOHANNA

Fy fy, är ni avundsjuk på den stackars prosa jag i ett svagt ögonblick lät förmå mig att ge till tryckning?

ADELE

plötsligt

Jag har att framföra ett bud från Arthur, mamma. Han vill tala med dig.

JOHANNA

uppbrusande

Då går jag! (Söker behärska sig, trampar nervöst med ena foten.) Se till att ert lynne rätt snart blir bättre, min gode Muller. — Vad gör Sophie, noterna har hon väl hämtat? .,. jag tänker i afton låta henne ta fram vinefter teet. Och nästa torsdag arrangerar jag ett litet lotteri... för välgörande ändamål, Goethe finner sig road av sådant, vinsten är en massiv gulddosa, givarinnan vill vara okänd. — Men det var någonting jag skulle ... jo ritsakerna.

MÜLLER

Dem såg jag på toalettbordet där ni lagt dem ifrån er.

JOHANNA

Var såg ni dem? I sängkammarn! (En smula brydd, förargad tillika) Ack nu minns jag. (På våg bort) Ja ja, Müller, se till att ni är vid bättre lynne i afton.

MÜLLER

Kommer Goethe?

JOHANNA alltmera nervös

Det vet jag ju aldrig på förhand. Vänta här så länge! (Tili Adele) Ville Arthur ha en uppgörelse nu genast? ... just nu när .. .(avbryter sig, kastar en blick på pendylen) Och jag

som har så oändligt mycket viktigare att tänka pål

Lämnar skyndsamt ruminet.

MOLLER

sifintrar surmulen av och an över golvet. Så harklar han sig.

Jag mötte den söta Ottilie von Goethe i morse. Hon är charmant, er Ulla hjärte-väninna.

Adele tiger.

Och i går visade mig storhertigen mycken vänlighet, han var särdeles huld. Men ändå ville jag gärna resa — helst till södern, Italien lockar mig, Italien har stor lockelse för en diktarnatur som min. Alldeles som för Goethe.

Adele tiger.

Varför stirrar ni på mig? Har ni aldrig sett mig förut?

ADELE

Jo. Dagligen. Fastän med andra ögon.

MOLLER utan att fflsta sig vid svaret

Jaså herr Arthur önskar ett samtal medsin mor, vad gäller det? Vet ni vad det gäller? (Försmädligt) Är han på krigsfot? .,. eller är bara det vanliga skallet i gång? Man har berättat mig att en av hans vänner givit honom namnet »Doktor Vovvov» (siår ml en fiaiskratt) och det passar, vid Gud, det passar!

ADELE

stiger upp

Då bör ni kanske gömma er undan, herr von Gerstenbergk.

MOLLER

retad

Mademoiselle ämnar göra det ser jag, ingenting hindrar, jag stannar naturligtvis kvar. För er mors skull. Min närvaro blir sannolikt av nöden, jag har inte glömt hans senaste famösa . .. hundgläfs.

ADELE

Men att det är hans syster ni talar med, det glömmer ni.

MOLLER

Min Gud, neji . . . jag försäkrar er,mademoiselle . . . (lyssnar — vårdslös gest mot dörren) allra mihst nu.

ARTHUR

intrAder hastigt, blickar sig omkring utan att hAlsa.

Eh bien, Adèle — notre chère mère, où est-elle?

ADELE

Mötte du henne inle?

ARTHUR

Oskuldsfulla barn, i så fall hade min fråga varit tämligen stupid. Som en »dikt» av Friedrich Müller.

MULLER bugar sig ironiskt

Min djupaste reverens, doktor Vovvov.

ARTHUR fortfarande till systern

Hundar tycker jag om, intelligenta djur.

(Hela liden i rörelsé, gnider håndema mol varandra.)

Men minns du, Adele, att vår mor ofta beklagat sig över en sorls slockfisk som ständigt serverades i Sydfrankrike? . . . un-der fastan .. . och ändå trugar hon på sina faderlösa barn den största och osmakligaste torsk naturalhistorien känner. Året runt gör hon det. Och finner honom njutbar.

Når systern smyger sig ut —

Min anhållan om ett samtal är formen för en fordran, Adele, säg henne det!

ADELE

redan utom scenen

Ja ja hon kommer, hon gick bara efter ritpapper åt Goethe.

ARTHUR

leende

Således två fantasilandskap till, lagret Ökas. (Låtsar bli Möller varse.) Nej se .. . husvännen! Belletristen. Medge att ni avundas Goethe ofantligt, herr von Gerstenbergk, det är ju papper och avund som gjort er till »diktare». Fantasi är det inte.

MULLER väger tungt pä orden

Hör nu, unge man .. .ARTHUR

— och det länder ingen skribentstympare till ursäkt att författarskap ytterst sällan har annat underlag.

MOLLER

Behaga erinra er, unge man, att jag sen några veckor tillbaka intar måltiderna uppe hos mig: just för att undgå en viss persons oförskämdheter.

ARTHUR

Än här nere då, vad gör ni här? Rimmar ni på malen? Ta hellre er kappsäck — jag ska bära kostnaderna för möbelflyttningen.

MOLLER

är det överhuvudtaget möjligt att tala med er?

ARTHUR

Nej. För ni begriper ingenting. Till den grad är ni övergiven av gudarna.MCLLER

med en axelryckning

Skulle inle hänsynen för er mor ... som jag säller värde på ...

ARTHUR

hel av raseri

— sätter värde på ... är det så ni sätter värde på. .. och ni skulle ta något slags hänsyn, ni! By the living God, var gång jag nödgas se och höra er fördjupas mitt pinsamma intryck av alt den tyska nationen är jordens mest påträngande och dummaste. (Kastar sig ned på en stol.) Genom er skiner dumheten som vattnet i ett uringlas.

MOLLER

Sannerligen, inte ens en bodbetjänt uttrycker sig så råttl

ARTHUR

Jaså inte? Men William Shakespeare gör det — liknelsen syftar på er, han har haft er i tankarna. Han har anat er till-kommelse. För resten: när en bodbetjäntvrider sin strut bevisar han papperet större heder än ni med era skriverier.

MOLLER

Nej nu går det för långt!

ARTHUR

hånfullt blid — händerna i byxfickorna, benen utsträckta.

Omöjligt. För ni begriper ingenting. Ack min gud, dumhet måste väl få finnas till, tyvärr också karaklärslylen, det lär inte kunna undvikas, väderspänning kan inte heller alltid undvikas, men söker den göra sig hörd, vädjar den till allmänheten . .. så är det en förbrytelse!

MULLER

slammande

Vad ... vad för slags . . . storhet tror ni er vara? Vem är väl ni att. . .

ARTHUR avbryter honom igen

— ja kunde Ers Högvälborenhet säga mig det så vore jag tacksam. Svaret kommer en gång att avges på många språk . .. till och med på tyska.MÜLLER

En högst obetydlig individ är ni!

ARTHUR

skrattar

Rätt gissat — store humorist!

Anslår med ens en trött konverserande ton.

Herr von Gerstenbergk, ni har kanske fäst er vid att det inne på gården finns en liten plantering? Har ni inte?

MULLER först häpen — upprepar — en liten plantering? .. . (sedan maliciöst förbindlig) jo för all del, jo för all del.

ARTHUR

Och i mitten ett träd.

MOLLER

Alldeles riktigt, men ett som håller på att gå ut. Det går alldeles säkert ut.

ARTHUR

visar med en vårdslös nackrörelse på dörren

Var så vänlig och gör detsamma.MÖLLER

ännu maliciösare

Redan länge min avsikt, vov-vov-vov, tyvärr har jag blivit uppehållen. Mot min vilja — jag skäms att säga av vem.

ARTHUR

Fäst er för Guds skull inte vid mig, fäst er vid det där trädet vi talar om.

MULLER

Ja hellre det, mycket hellre. Med förtjusning.

ARTHUR

Nej med ett starkt rep. (Upp från stolen.) Gå och häng er, Friedrich Muller von Gerstenbergk (lått intill den andre, händerna knutna, han skakar dem) men inte i min mors pärlhals-band, inte om halsen på .. .

— nå äntligen, där är hon!

JOHANNA

in med papper och rittillbehör som hon lägger bredvid ljusstakarna pfi hörnbordet. Bestämd i uppträdandet för att dölja sin oro.

Nya chikaner ... av allt att döma . . .inte en minut kan ni vara tillsammans utan att råka ihop. Outhärdligt i längden!

ARTHUR

Medges, medges. Och Ronneburg som lär vara en så hälsosam ort. Stärkande för svaga hjärnor .. . har man sagt mig.

JOHANNA

Yrar du, är du sjuk på något vis?

ARTHUR

Nej tvärtom. Men varför stannade han inte i Ronneburg?

JOHANNA

Vem då? Muller?

ARTHUR

Naturligtvis. Ack varför stannade han inte kvar där som stadssyndikus!

MOLLER

Skallet i full gång, fru Schopenhauer: vovvov, vovvovl

ARTHUR

Innan jag kom hit i höstas undrade jagvad det blivit av mannen. Koncisare sagt: vad han gör här i Weimar? I synnerhet vad han gör hår, i min mors hem? Nu vet jag det. Hela Weimar vet det.

JOHANNA rösten osåker

Du är ju från dina sinnen . ..

ARTHUR

— visst inte. Jag kan uttrycka mig ännu tydligare.

JOHANNA

till MQIler

Lämna Arthur och mig ensamma, min vän.

MULLER

Mer än gärna, det var du som (rattar sig) ni som bad mig vänta.

JOHANNA

Gjorde jag det?. .. egentligen borde också jag gå min väg. Vi träffas senare.

MULLER

Men utan hundgläfset, hoppas jag.

Makligt ut, förnärmad, minen överlägsen.ARTHUR

mellan tänderna

Ni... du ... ni — hur sentf

Paus.

JOHANNA andas flämtande

Vad var det du sa? Jag hörde inte.

ARTHUR

kort

Ditt brev mottaget.

JOHANNA

slår tyst ett ögonblick — därpå ansträngt, stötvis

Ja pensionen . . . mathållningen .. . bråket med den tar min tid för mycket i anspråk. Stör mig. Jag har andra intressen.

ARTHUR

Än madame Duguet då, din oumbärliga Sophie? Hon bär ju den bördan.

JOHANNA

Dessutom blir det hela mig för kostsamt. ARTHUR

Skyll då hellre på dyrt franskt tjänstfolk,badresor och toaletter, assembléer . . . inköp av konstsaker .. .

JOHANNA

— i afton ger jag te och smörgåsar som vanligt, det vet du själv, och flera ljus än annars tänder jag inte — (pekar på hörnbordet) utom de där två. Kan vi möjligen enas om alt Goethe är dem värd?

ARTHUR

Också en måttstock, hahal Så många ljus finns det inte i hela Tyskland att de sammanstöpta kunde mäta sig med honom.

JOHANNA

Tänk att du glömmer ditt eget!

ARTHUR

Var lugn, det är tänt, dess tid kommer. (Hårt - sakligt) Men eftersom du rörde vid din ekonomiska regi: den förmögenhet min far skapat, jag menar den övervägande del du har hand om, den rinner bort mellan fingrarna på dig utan att du märker det. Med mitt arbete kan jag inte försörja ensmig själv, trots det att jag arbetar långt inpå nätterna, hur ska jag väl då kunna vara dig och Adele till någon hjälp? Ja mitt fädernearv som du utbetalat är jag villig att dela med er, förstås, men hur länge räcker det tror du? . .. för tre! Och sen? Utan frihet från brödbekymmer är jag lamslagen, mitt livsverk omintetgjort i sin början-

JOHANNA

Ditt livsverk? Den där promotionsskriften: Om De Fyrdubbla Rötterna . .. resten av titeln begriper jag inte, säkert en bok för apotekare?

ARTHUR

Fint och vackert uppfattat. Emellertid kommer den boken att läsas när man förgäves letar efter ett enda exemplar av vad du låtit trycka.

JOHANNA

Ja och då finns hela upplagan av ditt filosofiska förslligsförsök kvar. Osåld.ARTHUR

Det verkligen gläder mig att du inser kunskapsbegärels ringhet inom alla samhällsklasser. Smakens förfall, bildningens låga ståndpunkt. Men för att återgå .. .

JOHANNA

obehärskat

— i affärer förhandlar jag med dig skriftligt, ulan undantag skriftligt, var så god och häll det i minnet!

ARTHUR

Som om inte du skulle känna på dig att det är någonting helt annat jag måste röra vid. Någonting kränkande . .. som kränker mig . . . oerhört. Jag har legat i det längsla.

JOHANNA

Är det fråga om kränkande så låt det gå fort! Var obehaglig stund under de senaste åren har du berett mig, och det fastän jag givit dig så många bevis på en mors kärlek och omvårdnad, måtte dualdrig bli straffad för din otacksamhel! Jag har sagt dig att det för min personliga lycka är ett villkor alt veta dig bekymmer-fri, varav inte följer att jag på ort och ställe behöver vara vittne till det, jag har också sagt dig att du är svår att leva med under samma tak — och ju längre vi försökt det desto mer har min övertygelse stadgat sig.

ARTHUR

Du anser kanske att jag varit för påträngande — eller vad? Under mina studieår fanns här ingen plats för mig, naturligtvis, du hade kärare umgängesvänner att härbärgera, men i höstas grät du och bad att jag skulle flytta in i ett par oanvända rum och tyvärr gav jag efter. Har du glömt den scenen?

JOHANNA

utan att höra på

Jag underskattar för all del inte dina goda egenskaper, Arthur, du äger bildning och en viss själfullhet, du är i grundeningen elak mänska men det oaktat ytterst besvärande, ja rentav odräglig, det finns ju knappt ett enda område där vi kan fridsamt mötas, allt i ditt väsen irriterar mitt glada, lättare sinne: dina åsikter, dina vassa omdömen, ditt ständiga missnöje och missmod, din ... din överklokhet som alldeles skymmer bort det på sätt och vis värdefulla hos dig, det som borde få dominera.

ARTHUR

Nå — och vidare? Så har vi förspelet undanstökat.

JOHANNA

Alltjämt ställer du till scener för rena bagatellers skull, och alltid andas jag friare när du är borta. Så förhåller det sig. Och jag som hoppades att i dig finna ersättning för min förlorade ungdom! Dystra miner.. .

ARTHUR

— din ungdom förlorad! . . . den tid avditt liv då min far gjorde allt för att omhulda dig ...

JOHANNA nästan samtidigt — dystra miner, bisarrerier, klagomål, det kan du prestera, och vart ord i en ton som vore det ett orakelspråk man inte får motsäga. Sådant tar på mina nerver, i synnerhet som jag måste behärska mig för att inte ge anledning till nya slitningar.

ARTHUR Prat, tomt prat. Munväder.

JOHANNA

Där har vi det igen, vad sa jag! Du är för avvisande och föraktfull mot envar som tänker annorlunda än du, och ditt formliga raseri att veta allting bättre, att mästra och kritisera ... herregud, du ger ju själv oupphörligt hugg på dig, vem tror du har lust att ta emot klander och låta sig upplysas av en så halvmogen personlighet som du tills vidare är? Ibland gördu dig enbart löjlig. Och ditt lamenlerande över den dumma världen och det mänskliga eländet förskaffar mig var gång en dålig natt, retsamt nog, för jag sover gärna gott, det medger jag.

ARTHUR

Är du färdig?

JOHANNA

Ja. — Vad vill du?

ARTHUR

Jag vill ha Muller von Gerstenbergk ur huset.

JOHANNA

Nej verkligen! Men också jag har en • vilja, en ganska deciderad till och med. Skulle jag dig till behag offra min gode vän .. . bara därför att ni inte kan fördra varann, så handlade jag orätt både mot mig själv och honom. Att du yrkar på det visar hur lite din mänskokännedom är värd.

ARTHUR

Turpe putant parere minoribus, ja detförstår du inte — fritt översatt: gammalt folk håller det för en skam att låta rätta sig av de yngre.

JOHANNA

Och ungt folk gör sig gärna vissa in-

billningar, jag söker härda ut med dem och tänker: alla bli en gång gamla i sin tur.

ARTHUR

Din bör anses vara inne, uppriktigt sagt. Och ändå ämnar du kanske . . . gifta dig? Med den där herrn.

JOHANNA

Sådant språk är opassande, en för-närnielse. Att du inte skäms! Om jag velat ingå nytt äktenskap så ha friare inte saknats minsann, ånej du, till exempel en

rik köpman som vistades här ett par, tre

veckor, chef för ett stort handelshus i

Frankfurt — och en kammarherre hos Storfurstinnan, han ville med allt gevalt upphöja mig i adligt stånd. Men jag av-visade dem. Din berömda, ädla obeslui-samhet har du inte efter mig.

ARTHUR

Min obeslutsamhet beror på att jag ser vad andra inte se, allra minst du och dina likar, därför har jag ofta svårt att välja. Kvinnorna gå ju alltid den lättaste vägen till målet — och det ligger nära.

JOHANNA

Ja jag har valt. Och sen mina barnaår aldrig levat så lycklig som innan du kom hit i höstas, aldrig så harmoniskt, för man kan utan tvivel hoppas på lycka bara man förstår att begränsa sina önskningar, det vet jag av egen erfarenhet numera. Vad är det i själva verket som gör mig så levnadsglad? Ringa, oändligt ringa skulle alltsamman tyckas i stora världens ögon .. . eller i mina eleganta hamburgervänners. Var mild och hänsynsfull mot mig och Adele, sitt inte till doms över oss ständigt och jämt, och ditt skarpsynta »snille» skasnarligen upptäcka hur välvilligt stämda vi fortfarande är, trots dina... trakasserier.

ARTHUR

starkt

Muller von Gerstenbergk ur huset, den fordran är oåterkallelig!

JOHANNA

slår med energiska små slag högra handen mot insidan av den vfinstra —

Han och du . . . vardera är mig kär på sitt vis, efter sin art. .. ingendera offrar jag för den andres skull, mitt hjärta räcker till för er båda. Så förhåller det sig. Dessutom känner jag ju de sorgliga anlag du ärvt efter din far:

grubblet, misstänksamheten . .. give Gud att. . .

ARTHUR utom sig

— inser du då inte vilket brott du begår mot Adele? ... en sexlonårs flicka! Genom att tvinga henne till daglig samvaro med en husvän sådan som din.JOHANNA

Goethe brukar säga alt sanningskärleken, den verkliga sanningskärleken, den visar sig i att nian söker finna och uppskatta det goda. Hos alla. Du däremot tilldelar dig helt ogenerat rollen av någon sorts moralisk ställföreträdare för din far.

ARTHUR

Just det ja, alldeles rikligt, men en »roll» är det inte. Jag blygs vid tanken, jag vämjes: en kvinna vid din ålder . .. med en fjorton är yngre amant!

JOHANNA

skriker

Arthur!

ARTHUR

För jag har ingen »falsk föreställning» om förhållandets art... er emellan.

JOHANNA

Och det säger du till din mor!

ARTHUR

Skulle jag kanske ropa ut det på gatorna?BehÖVS inte. (Lyckas för ett ögonblick dfimpa sin upp-hetsning.) Må vi erinra oss, fru hovrådinna: moderskärleken, den primitiva moderskärleken, exempelvis en sådan som din, är ren instinkt som hos djuren, vackert så, jag påpekar faktum helt enkelt. Den upphör när barnets hjälplöshet upphör, och i stället träder då en känsla som dikteras av vanan ... eller av andra motiv ... eller ofta tyvärr uteblir, i synnerhet om kvinnan-modern inte älskat den make hon givit sig åt. .. för att slippa näringsbekymren.

JOHANNA lägger händerna för öronen

Du är förfärlig!

ARTHUR

igen lidelsefullt

Min far har du aldrig älskat, det vet jag ju av dina egna ord, mig har du aldrig älskat! . .. som barn var jag otvivelaktigt bara en leksak för dig. Och den smula ömhet du ännu hyser... ja en bråkdel kommer din dotter till godo, så mycketmå vara erkänt, resten pyr som sinnlig glöd under askan... och kroppsvärmer en kall egoist, en mansperson av simplaste karaktär och begåvning.

JOHANNA flfimtar fram

Nu talar jag inte mer med dig. Jag skriver. Och ska ge klart besked.

ARTHUR i ett vilt utbrott öv förtvivlan

Ja skriv, skriv, skriv .. . band efter band, levnadsteckningar, romaner, vad du vill . . . men ett hjärta som isoleras, elt hjärta som alltid, alltid isolerats . . . det... det dramat förstår du dig inte på!

JOHANNA

flmnar svara men kan icke stå stilla, går mot fonden, råkar se på pendylen —

Herregud, klockan är snart halv sex . .. och ibland kommer någon av dem tidigare ...

Bestört, tvekar — samtidigt synbart till freds med att ha slutuppgörelsen över. Skyndsamt ut.ARTHUR

har gripit tag i en av stolarna till vfinster, kastar sig ned pA den och framstupa över bordskivan, axlarna skaka.

Du dräpte dig, Heinrich Floris Schopen-liauer, du dräpte dig . .. och jag, jag får inte göra det. . . åtminstone inte ännu!

ADELE i dörren — paus.

Arthur! (Högre) Det är jag, Arthur. (Närmar sig brodern.) Jag kunde inte undgå att höra, ni var så högröstade.

ARTHUR

reser sig lAngsamt, ansiktet stelt, utan sp&r av tArar. Stämman lugn, lAgre An vanligt

Jaså du har lyssnat.

ADELE

Förlåt mig, Arthur . .. var inte ledsen . . . ARTHUR

— gå och klä dig för aftonens narr-aktigheter, det är hög tid. Varför dröjer du? Låt inte mig hindra.

Madame SOPHIE DUGUET in, börjar tända ljusen i lampetterna och pA borden.ADELE

med gr&t i rösten

Ack att jag kunde hjälpa digl Inverka på mamma.

ARTHUR

Måla du dina blommor och bladornament, det har du talang för. Och tacka din Gud att. .. nej tacka honom inte!

ADELE

Vad du är hård . .. gränslöst hård!

Kvfiver en snyftning, avlägsnar sig med dröjande steg. ARTHUR

följer under tystnad madame Sophie med blicken. Så frågar han

Que croyez-vous, madame: la vie est supportable . .. n’est-ce pas?

SOPHIE

gör ett uppehåll, skrattar

Certainement, monsieur.

Paus.

ARTHUR

halvt för sig själv - orörlig

Kanhända om man länder . . . upplyser. . . så att sanningen blir fullt tydlig för envar som vill se den och ändå leva .. . och arbeta, arbeta, det enda som trotsar livets ändlösa lidanden och intighet, ja då . .. kanhända.

Je m’en vais chercher ce grand . . . Peut-être.

Madame Sophie stirrar häpen efter honom når han lämnar rummet.3Följande natt. Arthurs rum; högra fonddörren slår på glflnt. Inga ljus Ifinda, blekt månsken faller in genom fönstren.

ARTHUR

ligger på bädden, han har icke klätt av sig. Andas tungt. Med ens far han upp, halsen framåtsträckt, stämman halvkvävd

Ångesten, ångestenl... vad ska jag ta mig till?

Reser sig, stannar efter ett par steg, lyssnar, ytterst upprörd, fingrarna treva kring panna och tinningar.

Jag måste härda ut!

Bort till det ena fönslrel men vänder genast om, känner ängsligt efter att lädorna i skrivpulpeten icke lämnats olåsta, går tillbaka och tar ned från vfiggen en av pistolerna, övertygar sig om att den är laddad, hånger den åter på dess plats. Så sålter han sig på sfingkanten. Spritter till vid ett buller; det är studentkamratensom hemkommer, han snavar, stöter omkull en stol, man hör honom sm&svflra: Sapperment! Och eftersom dör* ren till Arthurs rum icke fir stflngd så trSder han spejande in, med hatt och kapprock pA, gAngen en liten, liten smula osfiker. * Upptäcker den andre, och brusar ut

Jaså där sitter dui .. . har du hört att Ernst Schulze gått ut som frivillig... i kriget.. . och det så sjuk som han är!

ARTHUR stelnar — dröjer med svaret

Nej jag har inte hört det.

GANS

Men det är santl

ARTHUR

Utan tvivel. Envar bör handla i överensstämmelse med sin natur.

GANS

Det tycker jag med! Han är skald, Ernst Schulze, patriotisk . .. svärmare . .. och lättrörd ...ARTHUR

Otåligt

— ja ja men gå nu, allt det där är jag inte.

GANS

Således står du fast vid beslutet att hålla dig undan?

ARTHUR

Naturligtvis.

GANS

Hm — tja. (Hatten i handen — rådvill, kliar sig i hårfästet.)

ARTHUR upp från sin plats

Och inte av rädsla. Och klander är jag van vid.

GANS

Än jag då, vad ska jag göra?

ARTHUR

Lägga dig.

GANS

Nej svara allvarsamt, krig är ingen lek ... 87ARTHUR

avfärdande

— gör vad du villl

GANS

Lätt sagt minsann.

ARTHUR

Ännu lättare gjort, du behöver ju bara ta ställning bakom den starkt angripna ståndpunkt jag försvarar. Där har du gömt dig förr.

GANS

Ser du .. . ser du, gosse, jag är ense med Goethe i att professorer och studenter ha rättighet att sköta . . . sköta sitt. . . nuförtiden . . . när det ändå händer så förbannat mycket som stör oss. I studierna.

ARTHUR

Dina retirera onekligen framgångsrikt från avbrott till avbrott.

GANS

Åhå, är du vid det humörettryter

Ja.

Darrar av hflftighet.

För resten . . . var är väl min hemort? . • . jag har ju ingen, inte Hamburg, inte Preussen, och i utlandet är jag uppfostrad . .. gränserna för mitt land drar jag själv inom mig . . . och en dag kommer man att häpna över hur långt de nå. Men jag lider, utan att någon tror det, lider av att nödgas leva i ett tidevarv som fordrar egenskaper dem naturen förvägrat mig. Mänskligheten är jag född att tjäna ... ja, ja, ja ... inte den ena eller andra nationen, och inte med vapen i hand, tankens gärning är min. Dessutom . . . haha . .. Bonaparte, denne Napoleon ... man kräver skriande att han ska straffas med eviga kval för den världsbrand han anstiftat.. . fastän han absolut inte är brottsligare än alla de millioner som velat detsamma men saknat hans kraft. (starkt gripen) För den seende är han somtusende ögon till, genom blodångorna i hans spår skymtar livets ändamål fram allt tydligare: det att vi må lära oss fatta vilken namnlös jämmer viljan att leva innebär.

Paus.

GANS

för att lugna

Nå nå, gosse, bli inte arg för den sakens skull. Penningbidrag ger du ju var månad, tror jag, och löjtnant Helmholtz gav du uniform ... och en sabel...

ARTHUR

i raseri

— gå din väg! Du har druckit.

GANS

glatt påmind

Javisst ja, Ingelheimer, ditt favoritvin.

ARTHUR

lågt

Gå.

GANS

rycker på axlarna och lyder —

Fanny bad hälsa dig.

Man hör houom regla, ostentativt vrida om nyckeln i låsel.kastar sig ned i den ena länstolen, den till höger; stönar sakta, ansiktet dolt av armarna som vila på bordet. Så tystnad. Plötsligt halvt upprest men med hfinderna krampaktigt om armstöden — flämtar fram, knappt hörbart

Nu kommer någoni

I detsamma öppnas vänstra fonddörren och han ser en gnmmal herre stiga in, hållande etl ljus i ena handen, med den andra skyddande lågan mol luftdraget.

Jag visste det, visste det.

Sjunker tillbaka i stolen ... som förlamad.

Under hela samtalet, rättare sagt den länga monologen, sitter han orörlig, ögonet^ halvslutna — dock undgår dem intet. Hösten en sovandes de få gånger han mumlar några ord.

SCHOPENHAUER d. v. s. Arthur sjfilv som sjuttiåring, stånger dörren omsorgsfullt. Gestalten nästan oförändrad, huvudet likasom större: ett sällsynt imposant gubbhuvud. Häret slär som en vil sky ul vid tinningarna och upp mol hjässan där det dragit sig bakät och glesnat ovan den mäktiga pannan. Korta, krusiga pollsonger, vita även de. Ansiktet har djupa rynkor och veck, läpparna ha förlängts och förtunnats, men blicken lyser av eld som förut, »fosforescerar av själ». Stegen ljudlösa. An talar han vemodigt stilla, än ytterst livligt, ofta med dystert allvar, slundom gäckande och vassl. Dräkten prudentlig, av precis samma snitt och färg som i ungdomen.

Efter att ha ställt ljuset pä bordskivan slir han sig bekvämt ned i länstolen mittemot Arthur, Frågar:Pardon — vad är det du vet? Ja grundstenarna till min filosofiska tankebyggnad har du lagt men byggt någonting har du ännu inte.

Minen road, icke fri från godmodigt gflckeri.

ARTHUR . . . vem . . . vem är ni?

SCHOPENHAUER

fixerar honom — därpå viskande

Ålderdomen. En ålderdom som möter sin ungdom. (Högre) Förunderligt, i sanningl .. . (småler) sådan var jag alltså ... ja ja sådan, just sådan .. . och kär är du mig fortfarande ... till och med i dina villfarelser. Hur är det vår store Goethe har sagt: villfarelsen går an så länge man är ung bara man inte släpar den med sig i ålderdomen.

ögonbrynen hopdragna. Han rör kåkarna.

För ser du, Arthur, jag känner dig, genomskådar din själs själ, vet vad du gjort.. . och underlåtit... vet vad du tänkt och tänker. Det tycks ofattligt, hehe, ochstrax retar det dig . . . (nickar) jo jo sådan var jag vid dina är. Du finns till, du är nuet, först när din sökande ande uppgått i min: först då lär du känna det tidsgränd av evigheten som är jag. Varje individ, varje mänskoansikte är ju bara en kort dröm av naturens oändliga ande. (Tonen hårdare) Eller vi kan också uppfatta vårt liv som en fullkomligt onödig och störande episod i icke-varats saliga ro.

LAgger benen i kors, lAter fingerspetsarna spela mot varandra, vippar med ena foten.

Stackars gosse ... du lider .. . något som är oundvikligt, lidandet är det enda positiva, reella, ergo kan världen omöjligt vara skapad av en god och misskundsam Gud, det resultatet kom du till vid sjutton års ålder, hehe, och utan all skolbildning ... och alla judiska dogmer till trots. Din genialitet var du redan då högst angenämt medveten om . . . medan du satt på köpmanskontoret i Hamburg och filosoferade i stället för att räkna, bokföra och räkna. Hemska stunder 1Emellertid framvisar geniet ofta i en eller annan riktning spår av inskränkthet, ännu oftare av vansinne, inte ens en så gammal man som jag har lyckats helt utplåna dem. Farmor var ju sinnessjuk, hehe, vår farmor Anna Renata Soermans, därav vårt geni, käre Arthur, därav vårt geni. Och vårt vansinne. (Ett sarkastiskt löje.) Vårt vansinne.

Tar en pris ur sin nötta snusdosa av låder.

Vem jag är? . .. undrade du. Var glad att du inte vet det, min vän, det har du till godo, nu oroar, skrämmer jag dig, också ångesten är vår arvedel. Eller väntan på ångesten, dess orsak må vara vilken som helst... en kunglig marterl Vi glömmer alllför ofta den vishetsregeln att besinnings-fullt fördela eftertanken mellan nutid och framtid så alt den ena inte fördärvar den andra för oss. Somliga uppgå i det närvarande: det är de lättsinniga. Somliga i det kommande: det är de ängsliga och bekymrade — och till dem hör du. Och jag med. (Han kniper ihop låpparna.) Djurenssinnesro ... jag avundas dem deras sinnesro. Men ett ypperligt nödvärn har vi, en alldeles unik egenhet, jag menar förmågan att i rätta ögonblicket ... eller åtminstone innan det är för sent... ja att liksom övergjuta var upplevelse med den kallaste, mest abstrakta reflexion. Det är vår räddning. Och vår konst, hehe.

Stiger upp och går ett slag över golvet; stannar framför Arlhur, myser —

Apropå ... du insulterade i dag rätt oförbehållsamt en viss herr von Gerstenbergk. Meningslöst, Arthur, meningslöst, renlav på gränsen till det löjliga! När ynkedom och dumhet ta munnen full och högt uttala sig efter att ha frodats och fetnat i lönndom . .. (gest) käre, då ska man inte ondgöras, tvärtom glädja sig, för då finns det ett svagt, svagt hopp om att mänskorna äntligen bli dem varse, se dem i deras rätta ljus. Det är som när en böld spricker. Kom ihåg vad Goethe sa dig: man får bli gammal bara på det villkoret att man blir mildare.Fortsätter vandringen.

Och mild var du sannerligen inte vid uppgörelsen med madame Schopenhauer, fru hovrådinnan, nej det kan man inte beskylla dig för. Vår utmärkte kriminalist Feuerbach, Anselm von Feuerbach, något äldre än du, han blev bekant med henne i Karlsbad och lär ha fällt det omdömet att hon pratar mycket... et pas mal, pas mal. Det vill säga helt förståndigt. Men utan hjärtelag, han fann henne utan hjärtelag, dessutom egenkär, jäktande efter bifall, kort sagt: en själ som kallnat av lutter förståndighet. Tragiskt, tragiskt! Karaktäristiken är emellertid så träffande att jag log högt när jag hörde den, Gud förlåte mig det! (Igen en pris ur snusdosan.) Mais j'en conviens: une femme d'esprit... une tête bien organisée. Om mig, obetydliga varelse, veta mina kära frankfurterbor ingenting annat... (tyst invårtes skralt) än att jag är son till den berömda romanförfattarinnan Johanna Schopenhauer och ägare av en brun pudel vidnamn Butz — (gnider hånderna mot varandra) i

mitt testamente har jag åt honom dekreterat en livränta av 300 gulden. Själv honoreras jag av förlagen långt sämre, länge inte alls. Troget följer han mig på mina dagliga promenader samt till och från värdshuset där jag intar måltiderna, mig är förutsagt att jag kommer att dö på värdshus. Hehe. Inte genom självmord, Arthur, inte genom självmord — en fullt berättigad och mycket förklarlig sortie.

Sätter sig i länstolen. Suckar

Ack ja att dö .. . och begravas! Mot maskarna har jag inga invändningar att göra, absolut inga, de förstå sin sak, men de andra krypen, i synnerhet de tyska och danska professorerna, filosofieprofessorerna ... grymme Gud, ska jag efter allt annat elände straffas med att deras rapande idioti får ohindrat gräva och frossa i mitt självliv ... i vad jag skrivit? Börd och rikedom vördas medan andlig överlägsenhet ges notoriska skadedjur till pris. Jag ryser.. .. säg ... säg mig .. . vem är ni?

Paus.

SCHOPENHAUER

böjer sig lAngsamt fram&t — hastigt och ra cd väsande röst

Det nittonde århundradets störste filosof som genomlevat ett långt liv i obemärkthet, ja missaktning!

Igen bakAtlutad mot ryggstödet; slAr om med ens, blid ironi i ord och tonfall.

Berömmelse, berömmelse, hehe... en form för tillvaro, hopklämd i hjärnan hos våra medmänskor ... i ett Templum Gloriae där det utan tvivel är föga ärorikt att fortleva. Redan för sällskapets skull, ett det mest brokiga sällskap: generaler, ministrar, ge-heimeråd, millionärer, kvacksalvare — jag har alltid hyst utpräglad avsky för

ministrar och kvacksalvare, trots det att de naturligtvis alla åtnjuta större heder än en filosof. Du får länge, länge vänta på erkännande, Arthur, ännu längre på verklig förståelse, men till sist går nog ridån upp för.. . Vårt Ryktes Komedi. (Sammu tysta invärtes skrattsom nyss.) Ottilie von Goethe skrev en dag till mig ... å, en älskvärd skrivelse! .. . den rara lilla damen har fäst sig vid hur sällan någon lyckas i sin ungdoms föresatser. De flesta stanna på vägen, tröttna, eller ändra mening, hindren bli dem övermäktiga, livets slut desavouerar dess början. Och hon smickrade mig med att så är inte fallet med mig. Och hon har rätt. Hon har rätt, vid Gudl Men det är inte bara viljekraft som

fört mig till målet . . . (ögonen vidgade, brinnande)

det är någonting . .. dämonisktl

Paus.

Vad det kostat mig ... ja vad tror du? Aldrig har en mänska levat mer ensam än jag, ensamheten är min älskarinna . .. (hejdar sig, synbart plågad) nej nej nej, inte det ordet, inte det ordet, se in i dig själv och du vet varför: det väcker pinsamma, ja vidriga minnen. Med lord Byron har jag ofta suckat över hur svårt det varit att helt avstå från kvinnan .. . och hur lätt att bryta med män.ARTHUR

. .. vänner . . . inga . . .

SCHOPENHAUER springer upp, minen bistert skämtsam, han gestikulerar ivrigt

— joho ... Butz, min trogne Butz!. .. några välmenande disciplar att förtiga. Och tänk dig: äntligen fick jag en gammal önskan uppfylld, äntligen stod jag ansikte mot ansikte med en levande orangutang! Kanske en av våra slamfäder, Arlhur? Hehe. Det var vid höstmässan i Frankfurt, är 1857 ... nej 58 . .. han satt och åt, lade skeden ifrån sig och tog mig i famn — han omfamnade mig. Hehe. Hans hjässa, Arthur, hans pannben och hjässa vittna avgjort om en finare bildning än den som hos vissa mänskoraser är till finnandes. Jag besöker honom Ofta. Vi umgås. (Han kniper ihop läpparna.) Däremot har jag ingen förbindelse med våra kamrater från Göttingertiden, William Backhouse Astor, till exempel, rik, hundrafaldig millionär ... i Amerika, hehe ... ellerChristian Karl Josias Bunsen, Adeles blyga amour, honom som du härbärgerade och hjälpte under ett par påskveckor. Då en lovande yngling, nu en notabilitet, en man av hög rang, har varit ministerresident —

Jag innehar visheten. Det är mig nog.

Återtar sin förra plats.

Du förstår: mina krafter ha inte använts mig själv till godo utan helt ägnats mänskligheten, en visserligen fruktansvärt imbecil mänsklighet. Vad jag skrivit är ovederlägg-lig och klar sanning, därför dör det aldrig, det lever, lever, lever. Själv är jag. . . (stryker sig tungt över pannan) ja själv är jag ju mycket ofullkomlig, jag har bara förmått framställa idealet, inte förverkliga det i min livsvandel. Men åtminstone mitt intellektuella samvete är rent, till de filosofiska förrädarna hör jag inte.

Ett avlägset tornur sl&r tre dova slag. Den gamle lyssnar — spritter skrämd upp ur stolen.

Vad var det? Vad var det? (Lugnare) Ah, jag glömde! . . . jag vet ju: det är tidensom kallar, din tid som nekar mig rätten att vara till redan nu. Och jag lyder. Måste lyda.

Tar ljuset.

Vid vårt möte härnäst... i en öde och ensam ålderdom ... då kan ingen, ingen skilja oss åt. Inte ens döden, Arthur.

På våg bort — vänder sig om.

Nirvana .. . vill man ge Nirvana benämningen Gud så bör jag måhända anmärka: uttrycket är inexakt och kan föranleda missförstånd. Men jag tror att vi där.. . (ett milt, stiiia leende) jo, min vän, när tanken någon gång blommar gör jag det verkligen . .. jag tror att vi där kommer att stå i en förklaringens dager så bländande att mot den tycks oss vårt solljus som skugga, ingenting annat än skugga.

Livsnuet är ett mörkt moln, mörk glider dess skugga över solbelysta fält. Mörk .. . alltid, alltid. Du har erfarit det.

Nu glider jag spårlöst ut ur din själ, din förnimmelse.

Går — försiktigt skyddande lågan med ena handen.ARTHUR

vaknar ur bedövningen, reser sig, för händerna till huvudet.

Var inte Gans nyss här inne? . . . eller vem var det? Tänk att minnet så sviker migl

Plötsligt smyger han, halvt nedhukad, till dörren genom vilken den gamle försvunnit, stöter upp den —

Mörker ... mörker . . . drömt har jag ...

Vacklar tillbaka in i rummet. Vid bädden stannar han, rätar långsamt på sig — dignar ned, armarna utbredda.